

VODIČ

KROZ OVLAŠĆENJA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA

Autor:

Slobodan Anđelković

Beogradski
centar za
bezbednosnu
politiku

Ovaj tekst je deo zajedničkih napora Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), Nacionalne koalicije za decentralizaciju (NKD), Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) i Partnera za demokratske promene da podstaknu veće učestvovanje građana u odlučivanju kroz projekat „Građani imaju moć” koji podržava Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID). Stavovi izraženi u tekstu isključivo su stavovi autora i ne odražavaju stavove USAID-a.

Beogradski
centar za
bezbednosnu
politiku

VODIČ KROZ OVLAŠĆENJA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA

Izdavač:

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Đure Jakšića 6/5, Beograd

Tel: 011 3287 226

Imejl: office@bezbednost.org

www.bezbednost.org

Autor:

Slobodan Anđelković

Urednik:

Predrag Petrović

Dizajn i prelom:

DTP Studio

Tiraž: 300

ISBN: 978-86-6237-182-9

Beograd, april 2020.

VODIČ KROZ OVLAŠĆENJA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA

Slobodan Anđelković

Svrha ovog vodiča je da Vas na praktičan i sažet način upozna za osnovnim nadležnostima i ovlašćenjima službenika privatnog obezbeđenja, kao i sa njihovim ograničenjima i mogućim prekoračenjima u praksi.

Za početak, važno je da građani znaju da su službenici privatnog obezbeđenja ovlašćena lica, ali da ovlašćenja koja su im data Zakonom imaju i svoje granice, posebno u segmentu zaštite ličnih prava građana i zaštite javnog interesa.

Koje su nadležnosti privatnog obezbeđenja?

Nadležnost privatnog obezbeđenja je da vrši poslove zaštite imovine, lica i poslovanja. Oni poslove iz svoje nadležnosti obavljaju u skladu sa zakonom o privatnom obezbeđenju¹ i Ugovorom koji je zaključen sa korisnikom usluga. Takođe, poslove iz svoje nadležnosti privatno obezbeđenje mora da vrši na način da ne ometa rad državnih organa i ne narušava spokojstvo građana.

Gde privatno obezbeđenje sme da vrši poslove iz svoje nadležnosti?

Privatno obezbeđenja može da vrši poslove zaštite u tzv. šticienom prostoru. To praktično znači da su ovlašćeni da obavljaju svoju delatnost na objektima i u zonama za koje su ugovorom angažovani, poput privatne imovine (kuća ili poslovni objekat), javnih ustanova (npr. zgrade pojedinih državnih institucija, škole) i javnih prostora (trgovi, parkovi, šetališta ili stadioni koja se u tom trenutku koriste kao mesta održavanja javnog skupa, manifestacije, koncerta, utakmice i slično). Takođe, privatno obezbeđenje može da obavlja poslove iz svoje nadležnosti na trasi kretanja ukoliko obavlja poslove obezbeđenja transporta i/ili prenosa novca i dragocenosti, kao i u određenoj široj zoni (ulica, kvart ili grad) ukoliko vrši uslugu patroliranja, kao i na javnom mestu i u neposrednoj blizini lica koje se obezbeđuje, ukoliko vrši uslugu fizičke zaštite lica (lično obezbeđenje).

Šticieni prostor i vrsta bezbednosne usluge definišu se planom obezbeđenja, pritom kompanija za privatno obezbeđenje mora biti i licencirana za konkretnu vrstu bezbednosne usluge.

¹ Zakon o privatnom obezbeđenju, "Službeni glasnik RS", br. 104 od 27. novembra 2013, 42 od 11. maja 2015, 87 od 13. novembra 2018.

Koja su ovlašćenja privatnog obezbeđenja?

Službenik privatnog obezbeđenja (SPO) ima ovlašćenja da:

1. zabrani licu ulazak i/ili boravak u šticienom objektu, te u skladu sa tim izda upozorenje ili naredbu;
2. proveri identitet lica;
3. zaustavi i pregleda lice, predmete ili prevozno sredstvo;
4. privremeno zadrži lice, kao i da privremeno oduzme predmete;
5. upotrebi sredstva prinude, i to: sredstva za vezivanje, fizičku snagu, gasni sprej, posebno dresirane službene pse i vatreno oružje.

Ovde je važno napomenuti da SPO može da primeni pomenuta ovlašćenja samo u slučajevima kada su se za tako nešto stekli zakonom propisani uslovi i to u zoni šticienog prostora.

Uslovi za pravilnu primenu ovlašćenja

Da bi ovlašćenja SPO bila primenjena na pravilan način, moraju se ostvariti određeni uslovi. Stim u vezi pojasnićemo pojedine situacije.

1. SPO ima pravo da zabrani licu ulaz u šticieni objekat ili prostor. Ovo se posebno odnosi na situaciju kada to lice nema ovlašćenje da tu boravi ili kada predstavlja bezbednosni rizik, kada je lice pod uticajem opijata i slično. Takođe, SPO može da iz šticienog objekta udalji lice koje se tu već nalazi, iz istih ili sličnih razloga. U tu svrhu SPO ima ovlašćenje u skladu sa Zakonom da izda upozorenje ili naredbu.
2. SPO ima pravo da proveri indetitet lica uvidom u lična dokumenta. Najčešće se to vrši na ulazu u šticieni objekat, a ukoliko se vodi evidencija posetilaca, lični podaci o licu mogu se koristiti samo u svrhu za koju su prikupljeni, te se moraju čuvati u skladu sa odredbana Zakona o zaštiti podataka o ličnosti. Ukoliko lice odbije da službeniku privatnog obezbeđenja pokaže lična dokumenta, SPO ima pravo da tom licu ne dozvolu ulazak i/ili boravak na objektu.
3. SPO ima ovlašćenja da zaustavi i pregleda lice, predmete i prevozno sredstvo. Ova ovlašćenja se primenju u šticienom objektu ili šticienom prostoru, a u praksi, najčešće na ulazu u njih. Ovde ne treba termin "pregled" posietovetiti sa pojmom "pretres", budući da je pretres istražna radnja koju mogu da sprovode samo istražni organi. Kontradiverzioni pregled se danas vrši uz pomoć tehničkih sredstava i pomagala, te je najčešće neinvazivnog, odnosno, bezkontaktnog tipa. Ipak, ukoliko je neophodno, SPO može da sprovede pregled lica koji zahteva neposredan fizički pregled. Tada je neophodno da lice koje vrši pregled bude istog pola kao i pregledano lice, izuzev u slučaju kada otklanjanje eventualne opasnosti zahteva hitnu reakciju.

4. SPO je ovlašćen da privremeno zadrži lice, ukoliko je lice zatečeno u vršenju krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti, kao i dela sa elementima nasilja. Lice se može zadržati samo do dolaska pripadnika MUP-a, i za to vreme mora mu se obezbediti humani tretman. Takođe, SPO može privremeno da oduzme predmete od lica, a posebno ukoliko se radi o predmetima koja su proistekla iz izvršenja krivičnog dela, ili predmeta kojima lice može da povredi sebe ili druge. U tom slučaju neophodno je da SPO izda potvrdu o privremeno oduzetim predmetima, koji se u zavisnosti od situacije, vraćaju licu ili predaju organima unutrašnjih poslova.
5. SPO može da upotrebi sredstva prinude i to u skladu sa konkretnom situacijom. Sredstva za vezivanje može da koristi kako bi sprečio udaljavanje (bekstvo) lica, odnosno, kako bi sprečio da lice povredi sebe ili druge (ovo se posebno odnosi na specifičnu situaciju u kojoj je konkretno lice pokazalo takve namere). Fizičku snagu i/ili gasni sprej, u slučaju kada je neophodno savladati lice, koje na drugi način nije moguće staviti pod kontrolu. Upotreba ovih sredstava prinude od strane SPO mora da prestane onog trenutka kada prestane i izvor ugrožavanja bezbednosti. Vatreno odruže se može koristiti u izuzetni slučajevima, kada SPO od sebe ili drugog odbija protivpravni, istovremeni i neskrivljeni napad koji se na drugi način nije mogao odbiti, a koji ugoržava nečiji život. U praksi je relativno mali broj slučajeva kada bi SPO mogao da u zakonskim okvirima upotrebi vatreno oružije.

Kako da građani znaju kada privatno obezbeđenje izlazi iz okvira zakona?

Zakon, kao i važeći podzakonski akti koji regulišu ovu oblast su kompleksni, stoga u nastavku sledi spisak najčešćih kršenja ili prekoračenja ovlašćenja SPO.

- a. SPO ne nosi propisanu uniformu ili je uniforma nekompletna; uniforma nema uočljiv natpis "obezbeđenje" ili "security"; uniforma je ista ili zbunjujuće slična sa uniformom državnih organa.
- b. Izuzetno, SPO može obavljati poslove obezbeđenja u civilu (građanskom odelu) i to u slučaju kada vrši uslugu neposredne zaštite, odnosno, ličnog obezbeđenja. U tom slučaju, iako u civilnom odelu, SPO mora da ima vidno istaknutu legitimaciju.
- c. SPO ne nosi vidno istaknutu legitimaciju; poseduje samo internu legitimaciju kompanije za privatno obezbeđenje, najčešće u formi grba ili značke; interna značka kompanije za privatno obezbeđenje je ista ili zbunjujuće slična sa značkom državnih organa.
- d. SPO nosi vatreno oružije van štićenog prostora, tj. van objekta obezbeđenja ili van trase kretanja transporta novca ili dragocenosti.
- e. Specifična problematika u ovom segmentu se ogleda u tome da kada SPO vrši poslove lične zaštite lica i pritom nosi vatreno oružije, građani ne mogu imati uvida u to koju vrstu

posla službenik privatnog obezbeđenja trenutno obavlja.

- f. SPO reguliše saobraćaj van granica šticećenog prostora. Iako unutar šticećenog prostora, koji nekad može da bude i većih razmera poput fabričkih krugova, SPO može da usmerava i reguliše saobraćaj, van tih granica to nije dozvoljeno. Najčešća zloupotreba ove vrste se u praksi sreće kod timova za prevoz novca i dragocenosti, koji u saobraćaju koriste neprimerenu vizuelnu ili svetlosno-zvučnu signalizaciju.

Koje su razlike između redara i službenika privatnog obezbeđenja?

Redari su, uslovno rečeno, vrsta SPO, koji se koriste za održavanje reda na skupovima, manifestacijama i sportskim priredbama. Redari imaju manja ovlašćenja u odnosu na SPO, te ne mogu da upotrebljavaju gasni sprej, sredstva za vezivanje, posebno dresirane pse i vatreno oružje. Do skoro je ovo bila neuređena oblast, pa su pojedinci koji nisu imali licencu za privatno obezbeđenje, vršili zapravo te poslove predstavljajući su kao "redari" ili "stjuarti". U skladu sa novim zakonskim odredbama, i redari moraju posedovati licence za obavljanje ove delatnosti.

Da li građani imaju pravo uvida u ugovor između firme za privatno obezbeđenje i korisnika usluga koji ih angažuje?

Ne. Ugovor između korisnika i pružaoca usluga privatnog obezbeđenja je poslovno-poverljive prirode i najčešće nije transparentan. Izuzetno, državne i javne ustanove koje nabavljaju usluge privatnog obezbeđenja putem javnog poziva odnosno javnih nabavki, neretko koriste tipske ugovore koji su javno dostupni.

Da li građani imaju pravo uvida u plan obezbeđenja za konkretan objekat?

Ne. Plan obezbeđenja bilo kog objekta, kao i procena rizika u zaštiti imovine lica i poslovanja, predstavljaju dokumenta koja su sa bezbednosnog aspekta poverljive prirode, te nisu transparentni.

Da li investitori mini-hidro elektrana (MHE) imaju pravo da angažuju privatno obezbeđenje na trasi postavljanja cevovoda?

Ovo je oblast koja nije dovoljno jasno definisana. Zemljište na kome se postavlja cevovod najčešće nije u vlasništvu MHE, te obezbeđenje istog se ne bi moglo svrstati u obezbeđenje poslovnog objekta ili šticeenog prostor. Ipak, kako se Zakonom o privatnom obezbeđenju uređuje delatnost privatne zaštite lica, imovine i poslovanja, investitori MHE angažovanjem kompanija za privatno obezbeđenje, odnosno, kroz samozaštitnu delatnost, na taj način štite svoje izvođače radova, opermu koju ugrađuju, kao i svoje svekupno poslovanje.

Da li na koncertu ili utakmici moram da postupam u skladu sa instrukcijama privatnog obezbeđenja?

Zavisi od situacije, ali najčešće da. Ovde treba praviti razliku između instrukcija i naredbi. Naime, izdavanje naredbi, kako je u prethodnom delu navedeno, predstavlja jedno od ovlašćenja SPO, te je građanin dužan da postupi u skladu sa tim. Sa druge strane, instrukcije su pre svetodavnog karaktera, kojima se posetioci nekog skupa obaveštavaju, upućuju i usmeravaju. Iako ne impliciraju zakonsku obavezu, preporuka je da se postupi u skladu sa instrukcijama službenika privatnog obezbeđenja.

Da li službenici privatnog obezbeđenja imaju pravo da uklone aktiviste koji pružaju nenasilni otpor?

Ovo je specifična situacija koja zavisi od toga gde se taj protest održava. Ukoliko je reč o šticeenom objektu ili prostoru, službenici privatnog obezbeđenja imaju pravo da uklone aktiviste koji pružaju nenasilan otpor, budući da aktivisti time zasigurno remete red i/ili redovno funkcionisanje objekta. Ukoliko se protest održava na javnom mestu za koje službenici privatnog obezbeđenja nisu nadležni, onda nemaju ni osnov za svoje delovanje. Ovo treba shvatiti uslovno, jer ukoliko npr. aktivisti svojim nenasilnim otporom, makar i na javnom mestu, ometaju rad privatnog izvršitelja koji je angažovao privatno obezbeđenje za asistenciju prilikom izvršenja sudske presude, onda SPO imaju pravo da deluju.

Šta građani mogu da učine ako smatraju da je privatno obezbeđenje nezakonito i nepravilno postupalo?

Budući da je MUP nadležan za kontrolu rada privatnog obezbeđenja u Srbiji, najbolje je da se građani, ukoliko postoji sumnja u zakonito postupanje, obrate policiji.

Kratka biografija

Doc. dr Slobodan Anđelković bavi se pretežno temama iz oblasti bezbednosti, političkog nasilja i terorizma. Zaposlen je na Fakultetu za međunarodnu politiku i bezbednost, gde je i izabran u zvanje docenta. Do sada je objavio veći broj naučnih radova iz svoje oblasti na srpskom i engleskom jeziku, među kojima i radove u časopisima međunarodnog značaja. Stručno se usavršavao u zemlji i inostranstvu, a na temu bezbednosti izlagao je na brojnim konferencijama, naučnim skupovima i tribinama. U periodu od 2004. do 2014. obavljao je poslove menadžera bezbednosti u sektoru privatne bezbednosti u Srbiji, a radio je i kao predavač u sklopu obuke službenika privatnog obezbeđenja.

